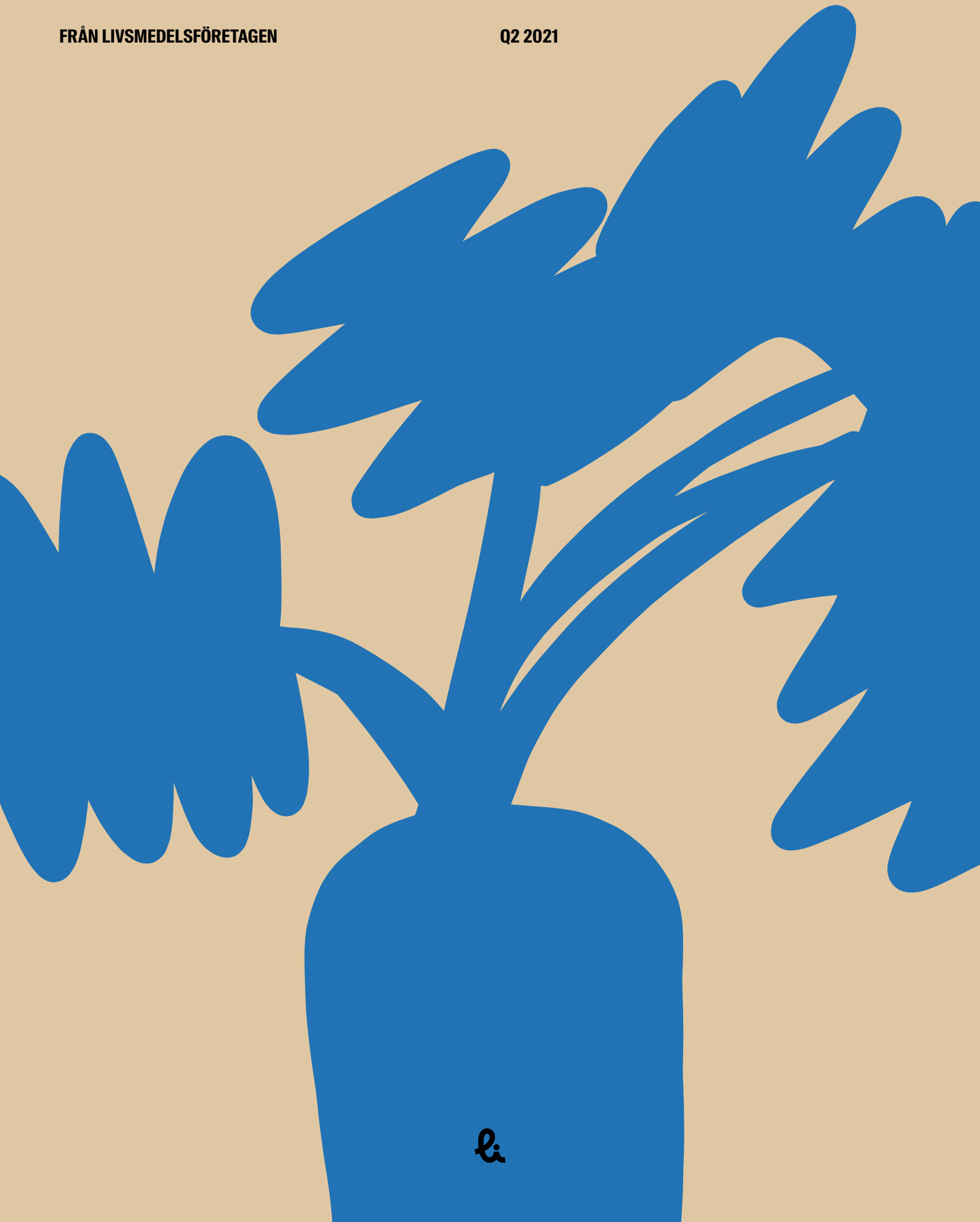

KONJUNKTURBREV

FRÅN LIVSMEDELSFÖRETAGEN

Q2 2021

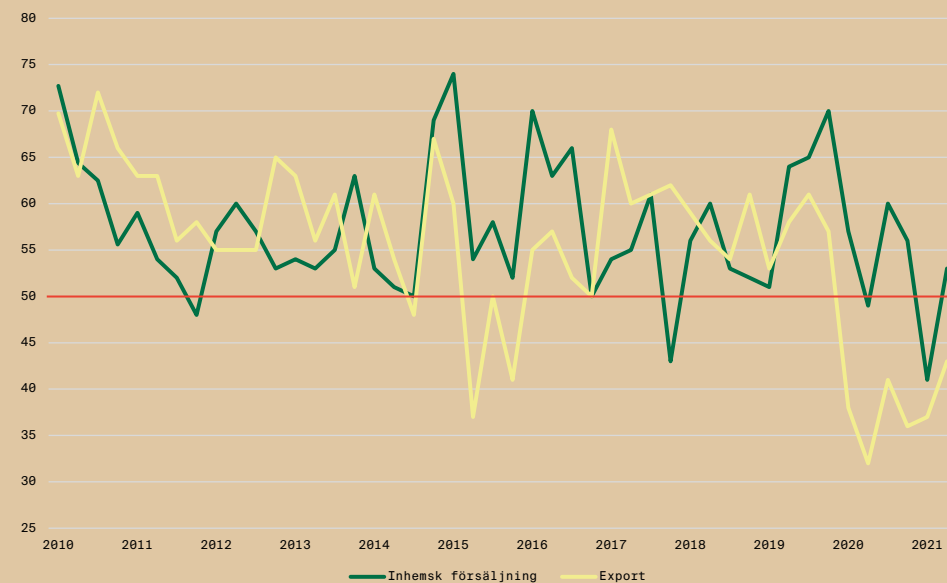
Låg lönsamhet stoppar nödvändiga investeringar

För att bibehålla konkurrenskraften planerar 55 procent av den svenska livsmedelsindustrin att öka investeringstakten i bland annat nya produktionslinjer och ökad automatisering. Men låg lönsamhet, en koncentrerad dagligvaruhandel och kompetensbrist kan sätta stopp för planerna, det visar Livsmedelsföretagens konjunkturbrev för Q2 2021.

Så gick det för industrin Q2 2021

BILD 1. Livsmedelsföretagens konjunkturbarometer. Utfall andra kvartalet 2021. Index 50 markerar oförändrad nivå jämfört med motsvarande period året innan.

Källa: Livsmedelsföretagen

Svensk livsmedelsproduktion noterade en svag volymtillväxt under årets andra kvartal på hemmamarknaden. Det kommande halvåret räknar företagen med en klart starkare tillväxt, uttryckt i index 69. På exportmarknaden noteras fortsatta volymtapp i likhet med utvecklingen alltsedan Q1 2020. Antalet sysselsatta var oförändrat under perioden vilket företagen räknar med också för halvårsperioden Q3-Q4.

Det mest iögonfallande i Q2-resultatet är den snabba ökningen av företagens kostnader för rå/insatsvaror. Med indexvärdet 79 noteras ett av de högsta värdena under hela indexseriens 12-åriga historia. Orsaken är snabbt stigande råvarupriser på den globala spotmarknaden för den breda paletten insatsvaror i livsmedelsproduktion, direkt eller indirekt. Den globala konjunkturuppgången har skapat ett efterfrågetryck som inte matchas av ett lika stort utbud, vilket – tillsammans med ett globalt transport- och väderkaos – leder till stigande priser på rå/insatsvara. Priset på sojabönor, vete, majs

och palmolja ligger på prisuppgångar i intervallet 50-120 procent sedan januari 2019. Spotpriserna återspeglar inte exakt företagens kostnadsökningar då deras inköp består av både terminskontrakt och inköp till dagspris. Men ju längre höga priser består på marknaden och terminskontrakten löper ut, desto större är risken för kraftiga kostnadsökningar för livsmedelsproducenterna.

För svenska producenter har stigande kostnader än så länge inte belastat lönsamheten, som låg kvar på fjolårets nivå under Q1-Q2. Under hösten kommer detta dock ändras. Den svenska livsmedelskedjan uppvisar en stor tröghet och det tar lång tid för producenternas ökade kostnader att sippra ned hela vägen till slutkonsument. Svenska konsumenter har till och med kunnat glädja sig åt fallande livsmedelspriser (årstakt), delvis ett resultat av tillfälligt covidrelaterade prisökningar under Q2-Q3 2020. Under hösten kommer dock konsumentpriserna högst sannolikt att åter vända upp.

BILD 2. Index över livsmedelsföretagens inköpskostnader. Index 50=oförändrad utveckling i årstakt.

Källa: Livsmedelsföretagen

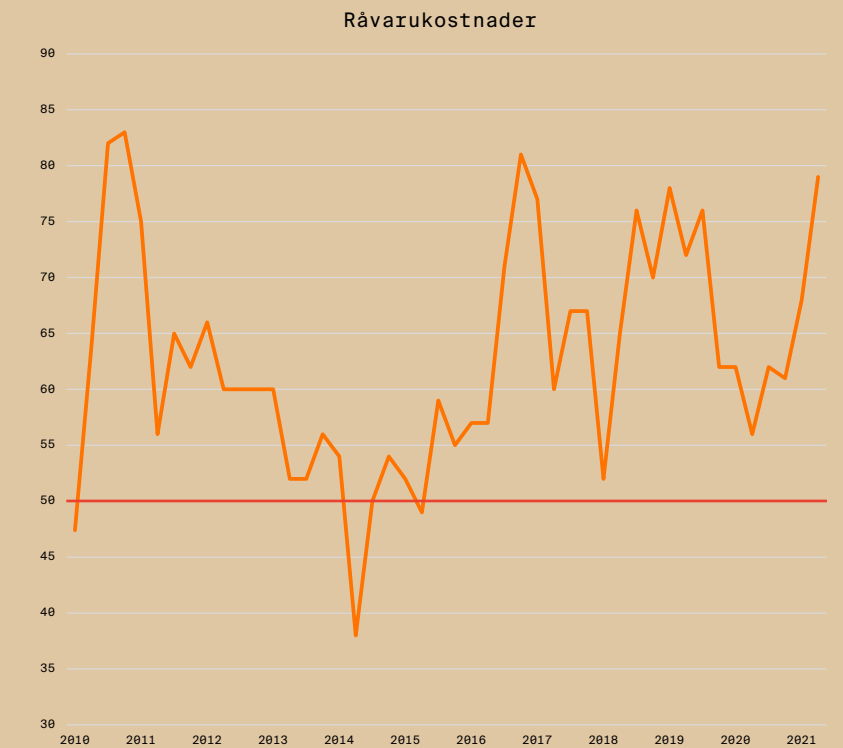
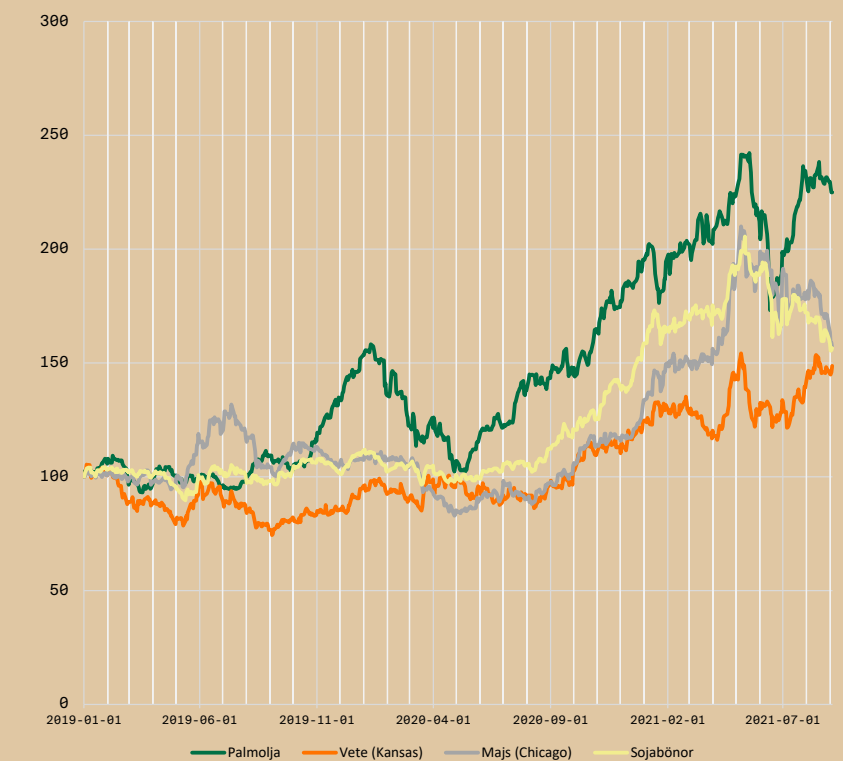

BILD 3. Index över spotpriserna på centrala livsmedelsråvaror. Index januari 2019=100.

Källa: Macrobond

FRAMGÅNG KRÄVER ÖKADE INVESTERINGAR

Livsmedelsindustrin har i många avseenden haft medvind under de senaste åren – starka konsumenttrender har banat väg för svenskproducerade erbjudanden. Det är bland annat en följd av lyckosamma produktlanseringar och innovationer. Livsmedelsföretagens bedömning är att marknadsandelen för svenskproducerade livsmedel försvarats under de senaste två åren. Framgångsåren för med sig nya investeringsbehov, både i produktionskapacitet och i fortsatta satsningar på produktutveckling och innovationer.

Ingen annan svensk industrigren är utsatt för en lika påtaglig konkurrens från omvärlden. Marknadsandelen för svenskproducerade livsmedel har sedan EU-inträdet 1995 gått från 80 till 50 procent. EU:s samtliga 300 000 livsmedelsproducenter har full access till den svenska marknaden. Det är naturligtvis både sporrande och påfrestande på samma gång för svenska producenter att försvara sin plats på livsmedelskartan. Vid tiden för Sveriges EU-inträde led många av de inhemska livsmedelsproducenterna av en låg produktivitet och relativt småskalig produktion jämfört med många av livsmedelsföretagen på kontinenten.

Nu, snart 30 år senare, har mycket hänt. Produktivitetsgapet mellan svenska och utländska företag inom branschen har krympt väsentligt. Faktum är att bland Livsmedelsföretagens medlemmar uppskattar så mycket som sju av tio företag att de är lika bra eller bättre ur produktivitetshänseende jämfört med sina utländska konkurrenter. En fjärdedel menar alltså att de befinner sig på efterkälken jämfört med konkurrenterna. Det är ändå en försvarlig andel som därmed menar att decenniers av arbete med att effektivisera svensk livsmedelsproduktion burit frukt. För alla som på nära håll följt utvecklingen inom branschen kommer det här inte som en överraskning. Hade inte produktivitetsgapet täppts till skulle svensk livsmedelsindustri fått packa ihop för länge sedan. Samtidigt har det krävts mod,

fingertoppskänsla och tur i inriktning och timing av investeringarna inom den lågmarginalbransch som livsmedelsindustrin tillhör. Utrymmet för felsatsningar är betydligt mindre än inom många av övriga svenska industrigrenar.

TABELL 1. Hur bedömer ni att företagets produktivitet (förädlingsvärde/arbetad timma) står sig i förhållande till konkurrenter i Sverige och omvärlden?

Källa: Livsmedelsföretagen

	Andel
Vi ligger något före konkurrenterna	37%
Vi ligger på samma nivå	35%
Vi ligger något efter konkurrenterna	21%
Vi ligger långt efter konkurrenterna	3%
Vi ligger långt före konkurrenterna	0%
Vet ej	4%

“INTERNATIONELLT SETT LIGGER SVERIGE I TOPP NÄR DET HANDLAR OM KOSTNADER FÖR ARBETSKRAFT”

LÅGA VINSTMARGINALER STOPPAR INVESTERINGAR

De låga vinstmarginalerna är förmodligen en av de viktigaste förklaringarna bakom att livsmedelsindustrin har en investeringsgrad hälften så stor som övrig tillverkningsindustri (se bild 4). Strukturen på den svenska livsmedelsekonomin med tre dominerande slutkunder inom dagligvaruhandeln – tillsammans med den internationella konkurrensen – har inneburit en konstant marginalpress, vilket i slutändan påverkat investeringsmöjligheterna negativt.

Företrädarna för de ledande svenska livsmedelsproducenterna anger en rad olika förklaringar till den betydligt lägre investeringsgraden (se ordmoln i bild 5).

Det som allra flest återkommer till är just kopplat till branschens låga lönsamhet och dess orsaker (ökningen av EMV, dagligvaruoligopolets maktställning, mm.). Andra intressanta orsakssamband som nämns är den låga exportandelen, att andelen personal med tekniskt kunnande är för låg, att produktionen av livsmedel är komplex och därför inte möjlig att ”automatisera” fullt ut, att variationen i råvarorna kräver större handpåläggning är inom andra industrigrenar, osäkra avtal med dagligvaruhandeln och att branschen skulle behöva konsolideras då den idag består av ett för stort antal mindre företag.

De svenska produktionsanläggningarna har stora behov av investeringar de närmaste åren. Även om Sverige står sig klart bättre i en internationell jämförelse idag än för 20-30 år sedan finns mycket kvar att göra för att effektivisera produktionen. En av de mest centrala åtgärderna för att kunna behålla produktion av livsmedel i Sverige är att kapa på kostnadssidan och då är det ofrånkomligt att inte fokusera på arbetskraftskostnaderna. Internationellt sett ligger Sverige i topp när det handlar om kostnader för arbetskraft. Detta ger naturliga incitament för företagen att effektivisera produktionen så långt det går, något som ofta sker genom automatisering av monotona

arbetsmoment. Åtta av tio företag ringar in en hög automatiseringsgrad som väldigt viktig eller helt avgörande för sin fortsatta existens i Sverige (tabell 2).

TABELL 2. Hur viktigt är det för ert företag att producera med en hög automationsgrad?

Källa: Livsmedelsföretagen

Saknar betydelse	0%
2	2%
3	0%
4	0%
5	2%
6	1%
7	16%
8	27%
9	28%
Mycket stor betydelse	24%

BILD 4. Investeringsgraden inom livsmedelsindustrin och övrig svensk tillverkningsindustri. Investeringar/nettoomsättning.

Källa: SCB

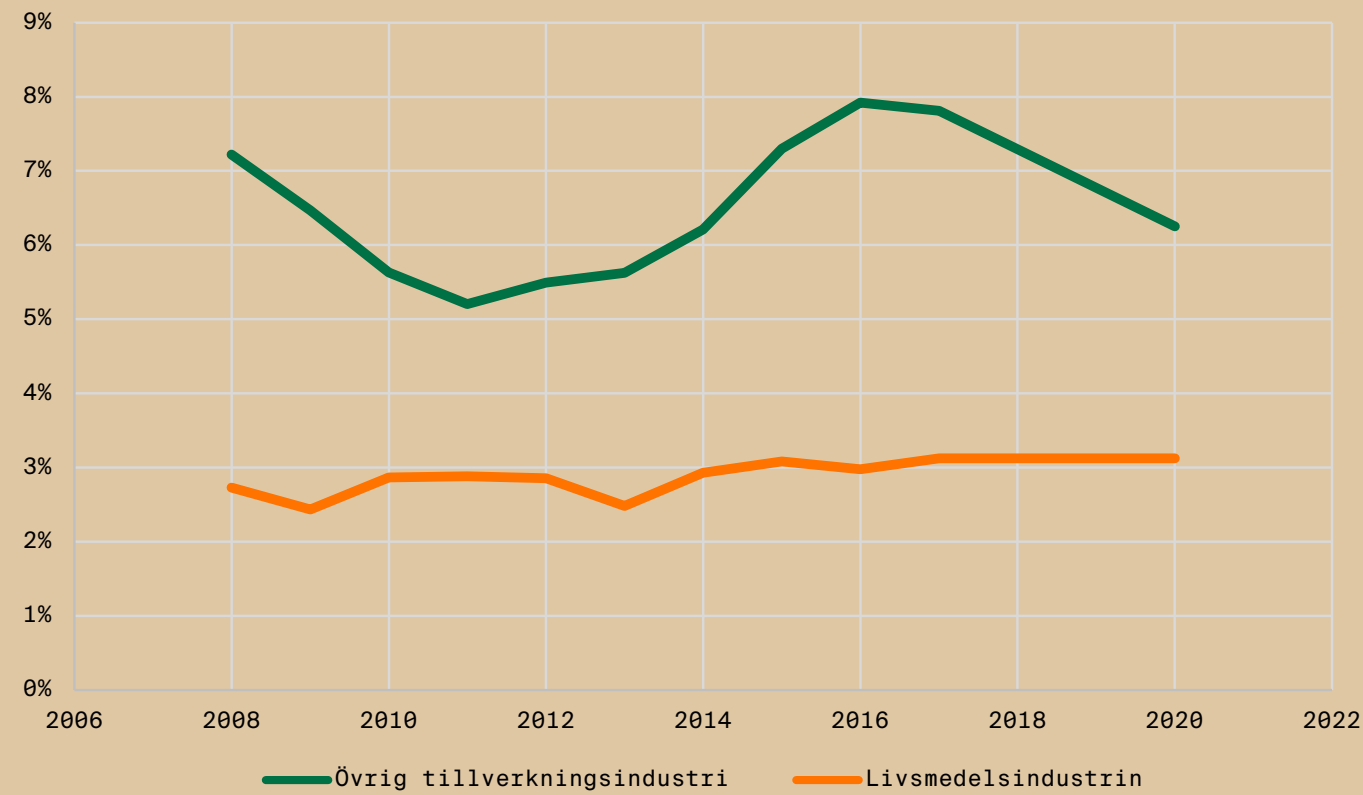
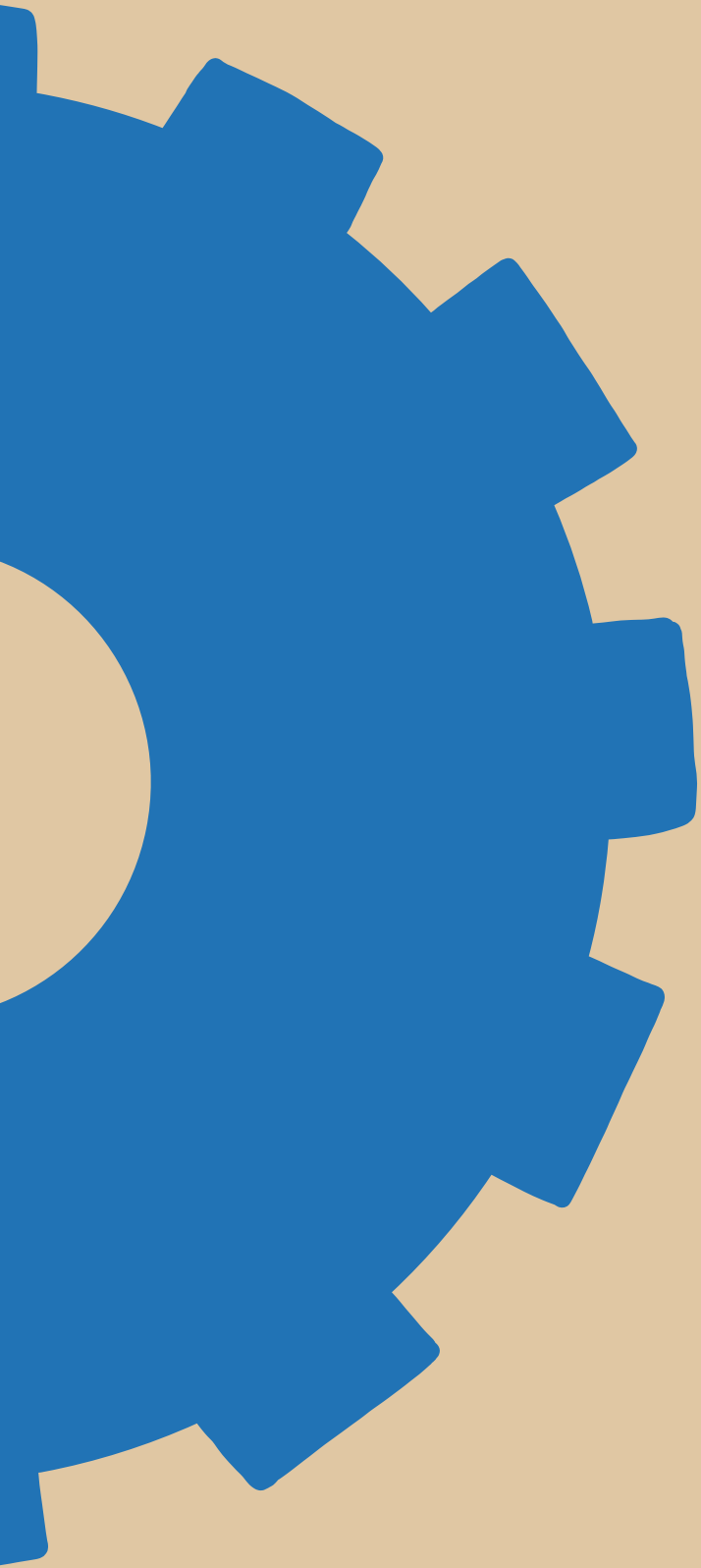

Bild 5. Ordmoln baserat på svaren på frågan "Varför tror ni att investeringskvoten inom livsmedelsindustrin är så mycket lägre än inom övrig tillverkningsindustri?"

Källa: Livsmedelsföretagen

Mycket kvar att automatisera

Trots att industrirobotarna sedan länge även finns inom livsmedelsproduktionen finns det enligt samtliga medlemsföretag (tabell 3) fortsatt automatiseringspotential kvar. Fyra av tio företag anger dessutom en ”stor automatiseringspotential”. Det är dock ofta förenat med stora kostnader att automatisera, även om utbudet av enklare, och därmed billigare, robotar ökat på marknaden under de senaste åren. Investeringskontot är trots allt relativt begränsat hos de flesta företag och skall räcka till många olika delar av verksamheten.

Vi frågade företagen hur de förväntas fördela investeringarna de kommande fem åren (tabell 4). En knapp tredjedel av investeringarna förmodas gå till underhåll av befintliga produktionslinjer och anläggningar medan en lika stor andel väntas gå till uppförandet av nya produktionslinjer. En femtedel av investeringarna kommer gå till att automatisera befintliga linjer och 12 procent till uppförandet av nya anläggningar. En relativt liten andel om sju procent av investeringarna bokförs på FoU-kontot.

TABELL 3. Hur skulle ni vilja beskriva företagets potential för en ökad automatisering av produktionen?

Källa: Livsmedelsföretagen

Det finns viss automationspotential	56%
Det finns stor automationspotential	43%
Ej relevant för oss	1%
Dagens befintliga automationsteknik är fullt utnyttjad	0%
Vet ej	0%

TABELL 4. På ett övergripande plan, hur tror ni företagets investeringsutgifter de kommande 5 åren fördelar sig?

Källa: Livsmedelsföretagen

Underhållsinvesteringar (i befintliga linjer och anläggningar)	30%
Nya produktionslinjer	30%
Automatisering av befintliga produktionslinjer	19%
Nya produktionsanläggningar	12%
Forskning- och utveckling	7%
Annat	3%

HÄLFTEN PLANERAR FÖR ÖKADE INVESTERINGAR

Med den positiva stämning som för närvarande råder inom förädlingsledet anger drygt hälften av företagen att de skruvar upp investeringstempot de kommande fem åren. En tredjedel räknar med att bibehålla sin genomsnittliga investeringsgrad från de senaste 10 åren. Övervikten av företag som ökar investeringstempot är ett handfast kvitto på att branschen räknar med att efterfrågan på svenskproducerat växer, i Sverige liksom i omvärlden.

De planerade investeringsökningarna drivs av flera olika parametrar. Det som nämns av flest företag är en expansion av produktionskapaciteten och att uppgradera befintliga produktionslinjer till en ökad automationsgrad (tabell 5).

ARBETSKRAFTSKOSTNADER OCH HÅLLBARHET VIKTIGA DRIVKRAFTER

Genom att investera i den senaste tekniken inom livsmedelproduktionen uppnås en rad olika direkta och indirekta vinster för företagen. Men finns det några storheter som är mer drivande än andra vid företagens investeringsbeslut? Det har redan påpekats att just arbetskraftskostnaderna är en faktor som inte går att bortse från inom livsmedelsproduktionen och det visas också av att 73 procent av företagen investerar med målet att minska de relativa personalkostnaderna (tabell 6).

En annan starkt drivande faktor är att investera för att minska företagets miljö- och klimatpåverkan. Energieffektivisering kommer oftast automatiskt med företagens nya investeringar men är mer sällan en uttalad drivkraft bakom ett investeringsbeslut. En förklaring till det handlar om att nya investeringar oftast inte medför annat än begränsade energibesparingar jämfört med befintlig teknik. Att helt utesluta användningen av fossil i produktionen anger hälften av företagen är ett viktigt skäl till planerade investeringar, och då har redan en stor andel av företagen en mycket begränsad fossilanvändning.

TABELL 5. Vilka är de enskilt viktigaste orsakerna bakom företagets ökade investeringskostnader? Frågan besvarad av 55 procent av företagen, dvs de som angav att de skulle öka investeringsgraden. Flera val möjliga (delvis överlappande svarsalternativ).

Källa: Livsmedelsföretagen

Vi måste expandera produktionskapaciteten	66%
Vi måste öka automationsgraden	62%
Våra anläggningar är ålderstigna	58%
Investeringar i ökad "hållbarhet"	57%
Vår maskinpark är ålderstigen	56%
Vi behöver energieffektivisera produktionen	31%
Annat	5%

TABELL 6. Hur drivande är följande parametrar i företagets investeringsbeslut?

Källa: Livsmedelsföretagen

Minska företagets arbetskraftskostnader (per producerad enhet)	73%
Minska miljö- och klimatpåverkan	69%
Uppnå helt fossilfri produktion	53%
Energieffektivisering	44%

Hinder för planerade investeringar

“KANSKE NÅGOT FÖRVÅNANDE ÄR KOMPETENSBRISTEN DET SOM FLEST FÖRETAG ANGER SOM DET STÖRSTA INVESTERINGSHINDRET”

Tveklöst är det positivt att en majoritet av företagen tänker växla upp sin investeringstakt den kommande femårsperioden. Men det är en sak att planera för och en annan att verkställa dessa planer. Det finns en rad snubbeltrådar som kan omkullkasta eller senarelägga många av företagens tänkta investeringar. Företagen har ringat in vilka de uppfattar som de största hindren för att verkställa uppgjorda investeringsplaner (tabell 7).

Kanske något förvånande är kompetensbristen det som flest företag anger som det största investeringshindret. Det är dessvärre ett hinder som riskerar att hänga kvar under överskådlig tid eftersom kompetenser såsom drift- och processpersonal efterfrågas inom stora delar av övrig svensk tillverkningsindustri. Bristen på denna kompetens är med andra ord ett gemensamt industribekymmer som förvärras i takt med att svensk industri expanderar. För att lyckas fylla industrins vakanser måste personal rekryteras från

andra länder och då gäller det att Sverige ses som ett attraktivt och tryggt land att flytta till med sin familj. För närvarande pekar samhällsutvecklingen dessvärre i helt fel riktning, vilket är synnerligen allvarligt för Sveriges framtida konkurrensförmåga.

Som den näst viktigaste investeringströskeln pekar företagen på långa handläggningstider av exempelvis bygglov eller miljötillstånd. Det här är en faktor som i princip alltid kommer upp som ett hinder för utbyggnaden av svensk industri. Trots att det länge problematiserats kring både långa och godtyckliga handläggningar i tillståndsfrågor har mycket lite gjorts lagstiftningsvägen för att komma tillrätta med problemet på ett rättssäkert sätt. Det är i själva verket ett stort problem när Sveriges samtliga industrigrenar strävar efter att ställa om sin produktion i en mer klimatneutral inriktning. Långa handläggningstider med godtyckliga resultat agerar bromskloss och leder i värsta fall till att företagen förlägger sina investeringar till andra länder.

Tabell 7. Vilka investeringshinder upplever företaget i sin svenska verksamhet?

Flera val möjliga.

Källa: Livsmedelsföretagen

52%

BRIST PÅ KOMPETENT DRIFTS- OCH PROCESSPERSONAL

41%

LÅNGA HANDLÄGGNINGSTIDER (BYGGLOV, MILJÖTILLSTÅND ETC.)

38%

OKLARA FRAMTIDA MILJÖKRAV

30%

OPROPORTIONERLIGT HÖGA KOSTNADER FÖR INVESTERINGAR I ÖKAD AUTOMATION

28%

LOKALA EFFEKTBRISTER (IDAG OCH/ELLER FRAMTIDA)

0%

SVERIGE LIGGER FÖR LÅNGT IFRÅN (GEOGRAFISKT) DEN KRITISKA EU-MARKNADEN

10%

ANNAT

**LIVSMEDELSFÖRETAGENS KONJUNKTURBREV
UTKOMMER FYRA GÅNGER PER ÅR. MEDVERKANDE
FÖRETAG STÅR FÖR CIRKA 50 PROCENT AV BRANSCHENS
OMSÄTTNING. ALLA SVAR ÄR VIKTADE EFTER
FÖRETAGETS OMSÄTTNINGSTORLEK.**

**FÖR FRÅGOR OM LIVSMEDELSFÖRETAGENS
KONJUNKTURBREV KONTAKTA:**

**CARL ECKERDAL, CHEFEKONOM
08-762 61 96, CARL.ECKERDAL@LI.SE**

LIVSMEDELSFÖRETAGEN